

Arbeidsnotat nr. [Notatnr]

[Skriv inn tekst]

Nasjonal kompetansetjeneste for barn og unge med funksjonsnedsettelse

Aktivitet mot frafall i skolen

Rapport for utviklingsprosjekt «Aktivitet mot frafall»

Caroline Stensø

Tove Pedersen Bergkvist

Arbeidsnotat nr _____

Tittel: Aktivitet mot frafall i skolen

Undertittel: Sluttrapport fra utviklingsprosjekt

Forfatter: Caroline Stensø og Tove Pedersen Bergkvist

VHSS-rapport: 2013

Innledning

Rapporten beskriver bakgrunnen for - og gjennomføringen av – utviklingsprosjektet «Aktivitet mot frafall» som har pågått ved Valnesfjord Helseportssenter i perioden 2011- januar 2014. Denne rapporten baserer seg på erfaringene som er gjort i løpet av prosjektperioden.

Bjørn Sjødin, tidligere ansatt som attføringskonsulent ved VHSS, var prosjektleder ved prosjektets oppstart. Fra september 2011 til mai 2013 var Caroline Stensø prosjektleder. Deretter fulgte en periode uten prosjektleder, før Tove Pedersen Bergkvist overtok fra november 2013 for slutføring prosjektet.

I utviklingsprosjekt som går over lang tid er det viktig med kontinuitet i arbeidet, og det ideelle er at samme person har koordineringsansvaret gjennom hele prosessen. Når dette likevel ikke er mulig er det viktig å skape en god dialog med de involverte underveis, samt få til en god informasjonsflyt. Denne rapporten er et ledd i en slik informasjonsflyt, og skal gi oss noe mer innsikt før beslutninger tas for videre tilbud til ungdom med funksjonsnedsettelse som står i fare for å falle ut av ungdomsskole og videregående skole.

Nordlandsforskning har gjort en evaluering av prosjektet (NF-notat nr. 1005/2014). Det er viktig å se denne rapporten og rapporten fra Nordlandsforskning i sammenheng.

Tove Pedersen Bergkvist

Caroline Stensø

Innhold

Innledning	1
Bakgrunn for prosjektet	3
Målsetting	4
Delmål	4
Målgruppe	4
Rammer og form - tilbudet i praksis.....	6
Oppholdene med tema	6
Teori - levemåteveiledning	7
Samarbeid med eksterne instanser.....	7
Forberedelse av arbeidet	7
Arbeidsgruppe	10
Referansegruppe	10
Rekruttering/markedsføring:	11
Inntaksprosessen:	12
Opphold 1: Kick off juni/juli 2012	13
Opphold 2: Januar 2013 – Livet på egne bein	16
Opphold 3, juli 2013: «Veien videre» (arbeid/skole, bolig, sosialt).....	18
Opphold 4, januar 2014: Oppsummering og erfaringsutveksling.....	18
Oppfølging i hjemmeperioden	18
Samarbeid med karrieresenteret	19
Ekstern oppmerksomhet rundt prosjektet.....	20
Nådde vi målet?	20
Videre anbefalinger og avklaringer som må gjøres av VHSS	21
Interessante forskningsspørsmål:	21
Referanser	22

Bakgrunn for prosjektet

Ungdomstiden kan være en turbulent tid med endringer i krav fra flere sider. For personer med en funksjonsnedsettelse kan disse endringene oppleves enda sterkere og mer turbulente, og valg du tar kan få konsekvenser for framtidig helse og forutsetninger for et selvstendig liv. Undersøkelser viser at til tross for at funksjonshemmede de siste tiårene har blitt integrert i det ordinære skoleverket, så er det fortsatt store forskjeller i yrkesdeltakelsen mellom funksjonshemmede og ikke-funksjonshemmede (bl.a. Anvik 2006). Mange med funksjonsnedsettelse sliter med å komme inn i arbeidsmarkedet etter endt skolegang, og mange blir mottakere av uføretrygd. Det er videre godt dokumentert at utdanning er en av de viktigste enkeltfaktorene for å forebygge uførepensjonering og øke funksjonshemmedes inkludering i arbeidslivet. Det er også dokumentert klare sammenhenger mellom utdanning og helse.

Vi ønsker å redusere antallet unge funksjonshemmede på uføretrygd, ikke bare fordi redusert antall uføretrygdede i seg selv er et mål, men aller mest på grunn av alle de negative helsemessige konsekvensene av å ikke ta del i arbeidslivet. Deltakelse i arbeidsliv og samfunn som sosial arena er viktig for å føle tilhørighet, identifisere sin egen rolle og å finne mening i hverdagen. En kjent idéhistoriker, Trond Berg Eriksen, uttrykte seg på denne måten:

”Alle vet jo at arbeidet holder liv i oss, fordi det belønner våre ferdigheter, får oss til å føle oss viktige og nyttige og setter oss i stand til å ta ansvaret for vårt eget liv. Arbeid og arbeidsplasser kan selvsagt være sykdomsfremkallende også, men det som helt sikkert er enda mer sykdomsskapende enn usunne arbeidsplasser, er intet arbeid i det hele tatt.”

(Halvorsen, 2006)

Det er godt dokumentert at det raskt dukker opp en rekke uhelsefaktorer som resultat av arbeidsledighet, og lettere psykiske problemer som angst og depresjon er utbredt blant uføretrygdede.

Målsetting

Styrke unge funksjonshemmedes muligheter til å fullføre videregående skole og klare overgangen til studier og/eller arbeidsliv. Økt aktivitet og deltakelse i skole, samfunn og arbeidsliv.

Delmål

- øke den enkeltes motivasjon til å delta i skolen
- øke den enkeltes erfaring og motivasjon i forhold til å være fysisk aktiv
- øke den enkeltes trygghet i forhold til bruk av kroppen
- bedre kommunikasjonen mellom elev og skole, dersom denne oppleves vanskelig
- bevisstgjøring og trygging i forhold til identitet og egne ressurser

VHSS ønsket med prosjektet «Aktivitet mot frafall» å prøve ut tilpasset fysisk aktivitet og veiledning som virkemiddel for å styrke gjennomføringen av obligatorisk videregående opplæring blant funksjonshemmet ungdom, og øke deres forutsetninger for aktiv deltakelse på alle livets arenaer. Tilpasset fysisk aktivitet kan skje i ulike former (intensiv trening, lagspill/lagidrett, individuell idrett, friluftsliv osv), men har til felles at de tilpasses den enkeltes forutsetninger, og skal bidra til økt opplevelse av mestring, identitetstrygging, økt motivasjon, økte ferdigheter, og økt mulighet for deltakelse i sosiale fellesskap. Veiledningen vil bestå av gruppeundervisninger i relevante temaer rundt selvtilit, identitet, valg, selvstendighet samt karriereveiledning.

Målgruppe

Målgruppen er fysisk funksjonshemmet ungdom mellom 15 – 20 år. I utgangspunktet ville vi avgrense tiltaket til ungdom/unge voksne som hadde hatt oppfølging av habiliteringstjenesten på grunn av medfødte eller ervervede funksjonsnedsettelse, og som var i ferd med å gå ut av

denne tjenestens ansvarsområde. Tanken var også å ha deltakere fra samme klassetrinn, men målgruppen ble da for snever til at vi fikk nok søkere.

Et stykke inn i kartleggingen av behov for denne typen tilbud gjorde vi oss noen viktige erfaringer rundt frafallsprosenten blant funksjonshemmede ungdommer. Tilbakemeldingene vi fikk fra både habiliteringspersonell i spesialisthelsetjenesten, førstelinjetjenesten og den videregående skolen var at når funksjonshemmede elever først startet et utdanningsløp i videregående skole var det som regel godt planlagt og tilrettelagt, og at frafallsprosenten blant elever med lettere psykiske problemer var langt større.

Når det er sagt betyr ikke det at målgruppen vår har en problemfri skolehverdag; de kan få mye fravær på grunn av sin sykdom, noe som kan gi ringeffekter i forhold til å opprettholde gode karakterer. Mange sliter kanskje med å ha energi til å takle både en presset skolehverdag samtidig som de skal ta vare på helsa si. Frafall fra samfunnet for øvrig, og mangel på deltakelse på ulike arenaer blant unge med funksjonsnedsettelse vurderer vi å være en mer prekær problemstilling. I tillegg fikk vi signaler om at det var viktig å komme inn så tidlig så mulig i ungdomstiden med tilbudet, for å sikre en god start og et godt grunnlag for utviklingen av et liv som selvstendig voksen. Målgruppen ble derfor utvidet til å inkludere elever f.o.m. 10. klasse t.o.m. elever som går 2. året på videregående. Formålet med prosjektet ble dermed, som nevnt over, å forebygge frafall – fra skolen så vel som fra samfunnet for øvrig – og å gjøre disse ungdommene, som har brukt mye av sitt liv på å dokumentere hva de ikke kan, bevisst på sitt potensiale og sine ressurser. I tråd med det vi ønsker å oppnå med Nasjonalt kompetansetjeneste for barn og unge ved VHSS, ønsket vi gjennom dette prosjektet å bidra til økt aktivitet og deltakelse blant unge med fysiske begrensninger.

Det er også verdt å notere seg at et tilbud for elever med *lettere psykiske problemer* også hører hjemme ved enhver instans som tilbyr habiliteringstjenester, også ved Valnesfjord

Arbeidsnotat nr _____

Helsesportssenter. Dette er med på å bedre ungdomshelsetilbudet, forebygge langt større problemer i voksen alder, og å redusere antall elever som dropper ut av videregående.

Rammer og form - tilbudet i praksis

Prosjektet skulle etter planen bestått av opphold for to grupper (a åtte personer). Da søknadsmengden ble mindre enn forventet måtte vi redusere til ett inntak. Gruppen skal gjennomføre tre opphold av to ukers varighet. Med gjentatte opphold vil deltakerne få jevnlig påfyll og oppfølging, og det vil gi kontinuitet og trygghet for brukerne. Det vil gi mulighet for å jobbe med de viktige prosessene som skal til for å nå målene i prosjektet. Første inntak gikk av stabelen i juni/juli 2012 og siste ordinære opphold ble gjennomført med oppstart 30. juni 2013. I tillegg vil vi invitere til en utvidet langhelg/oppsummering vinteren 2014.

Oppholdene med tema

Basisen i alle oppholdene var fysisk aktivitet som ble tilpasset deltakerne. Styrke, kondisjon, bevegelighet, samt ferdigheter i ulike aktiviteter til å kunne ivareta egen helse i størst mulig grad, og mest mulig selvstendig, er en grunnleggende filosofi på for VHSS sine brukere. Sagt på en annen måte; å trene opp sin egen kapasitet slik at en har overskudd til de krav som stilles utdanning/arbeid og dagligliv gir overskudd og er demet helsefremmende.

Dimensjonene som kom i tillegg, og som vi ønsket skulle gå hånd i hånd med øktene med fysisk aktivitet, handlet om:

1. opphold: Ung identitet (juni/juli 2012)
2. opphold: Livet på egne bein. Videre karriere og/eller studievalg (januar 2013)
3. opphold: «Veien videre» (arbeid/skole, bolig, sosialt) (juni/juli 2013)
4. opphold: Oppsummering og erfaringsutveksling (januar 2014)

Mellom oppholdene følges deltakerne opp via sosiale medier, og prosjektleder er tilgjengelig for kontakt ut over dette ved behov.

Teori - levestilveiledning

Prosjektbeskrivelsen omhandler at det i hver samling er et tema som skal ha spesiell fokus. Hittil har vi vært gjennom temaene **Ung identitet, Livet på egne bein, og Veien videre** med det formål å bevisstgjøre ungdommene på sin egen situasjon og valg de tar. Vi har valgt å benytte benevnelsen "Levestilveiledning" fordi det er viktig for unge mennesker, enten man har en funksjonshemming eller ikke, å få hjelp til å se hvordan måten man lever livet påvirker helsesituasjonen.

Samarbeid med eksterne instanser

For at deltakerne skal ha best mulig utbytte av tiltakene som gjennomføres, er det nødvendig å sikre god oppfølging fra ansatte i skolene og kommunene på deltagernes hjemsteder. Vi vet at både skolene og de kommunale hjelpetjenestene har begrensede ressurser til reising og besøk så det vil være viktig å lete etter alternative løsninger for hvordan kontakt og oppfølging kan gjennomføres. Denne kontakten har stort sett foregått via telefon og elektronisk. Det er riktig nok store forskjeller fra fylke til fylke (evnt kommune) i hvilken oppfølging hver enkelt deltaker får lokalt. Les mer om dette under erfaringer og oppfølging.

Forberedelse av arbeidet

Høsten 2011 og delvis vinter og vår 2012 gikk med til planlegging og forberedelse av prosjektet. På grunn av forsinkelser i arbeidet med å fastsette inntaksplanen ble det første oppholdet satt til sommeren 2012. Prosjektleder hadde 100% stilling i prosjektet fra september – desember 2011. Fra januar 2012 og til dags dato har prosjektlederressursen vært på 50%. Oppgavene i planleggingsperioden bestod av

- Planlegging av tiltakene, - både de fysiske treningstiltakene og tiltaket som omhandler "levestilveiledning". Det ble oppnevnt en intern arbeidsgruppe bestående av ansatte med ulik fagbakgrunn og tilknytning til habiliteringsteamet og etter hvert også en ekstern

referansegruppe for å ha faglige diskusjoner rundt hvert tema og sikre en solid rød tråd gjennom oppholdene.

- Aktivitetspersonalet ble invitert inn i planleggingen så tidlig som praktisk mulig, for å bli kjent med prosjektet og dets målsetninger. Dette kunne til tider være vanskelig, da habiliteringsteamet er i en allerede presset bemanningssituasjon. Det hjalp noe på at to av arbeidsgruppemedlemmene tilhører teamet.
- Planlegging av skoletilbudet under oppholdene. For å unngå fravær så langt det var mulig har vi forsøkt å legge oppholdene til skoleferier. Noe fravær må likevel påberegnes, og vi har forsøkt å ha et så godt skoletilbud som mulig under oppholdene som foregikk i skoletiden.
- Planlegging av fritiden/restitusjon under oppholdene. Deltakerne har behov for å "koble av" fra trening, skole og samtaler mens de er på opphold ved senteret. Det er viktig for effekten av de tiltakene de gjennomfører på dagtid. Prosjektet samarbeidet med ansatte på fritidsenheten ved senteret for å finne fram til gode avkoblingsaktiviteter.

Prosjektleder deltok i denne perioden på to seminarer i regi av Unge Funksjonshemmede i Oslo hvor ungdomshelse sto i fokus; et tema UF har jobbet med å få bevissthet rundt i lengre tid. Det første seminaret var fremlegg av rapporten «Sin egen lykkes smed» i september 2011, som viser hvordan overgangen fra barnehabiliteringstjenesten til voksenhabilitering kan oppleves brå og lite imøtekomende, og man står i stor grad på egne bein når det gjelder å finne tilbud og hjelp som er relevant for sin situasjon. Fra Unge funksjonshemmedes hjemmeside: «Denne rapporten ser på ungdoms egen oppfatning av forholdet mellom tilbud og behov på rehabiliteringsfeltet. Rapporten er i hovedsak basert på en intervjuundersøkelse og en spørreundersøkelse vi har utført. Basert på rapporten kommer vi med en rekke anbefalinger for å bedre ungdoms tilbud på rehabilitering.

Rapporten viser blant annet at 90 % av respondentene ønsker rehabilitering sammen med annen ungdom, mens kun 25 % får dette tilbudet. Samtidig opplyser mange om at de har rehabiliteringsbehov som ikke blir dekket, og at informasjonen de får er svært begrenset.»

I desember 2011 deltok prosjektleder og lærer ved VHSS, Marit Soleng, på et tilsvarende seminar, da Unge Funksjonshemmede inviterte til diskusjon og gruppearbeid rundt hva som skal til for å etablere et godt nok ungdomshelsetilbud i Norge. Dette var bakgrunnen for lanseringen av deres visjon «Ung Helse 2020 – Veien til et helsetilbud tilpasset unge brukere». Fra deres hjemmeside: «Unge funksjonshemmedes visjonsdokument- Ung helse 2020 - er basert på innspill fra vårt ungdomshelseseminar i desember, og er utformet i samarbeid med en referansegruppe bestående av brukere og helsepersonell. Visjonsdokumentet illustrerer de utfordringene unge møter i helsevesenet i dag, og kommer med konkrete anbefalinger om hvordan helsevesenet kan bli mer "ungdomsvennlig".»

Bevissthet rundt et bedre ungdomshelsetilbud i Norge er sentralt, spesielt når vi ser at flere og flere unge voksne sliter. Helse-Norge har fortsatt en vei å gå for å gi et fullverdig tilbud til denne målgruppen og også ved Valnesfjord Helseportssenter har vi her et forbedringspotensiale. Nylig fikk vi i stand en avtale med Helse Nord om diagnoseuavhengige mestringsopphold for unge. Målet med oppholdene er å gi mestringsopplevelser og mobilisere ressurser gjennom tilpasset fysisk aktivitet og utfordringer i friluftsliv og fritidsaktiviteter. Dette for å øke inkludering av unge på deres arena, lette steget ut i jobb/videre studier, bygge identitet, styrke selvfølelse og selvtillit. Vi håper dette vil gjøre ungdommer med ulike former for nedsatt funksjon bedre rustet til å møte voksenlivet, kunne flytte i egen bolig, og i større grad kunne delta sosialt og i samfunnet. Dette er forhåpentligvis starten på utviklingen av et helhetlig og inkluderende habiliteringstilbud for ungdom og unge voksne, og det er oppløftende å se at Helse-Nord har fokus på dette.

Arbeidsnotat nr _____

Habiliteringsopphold på VHSS gir ungdommene viktig påfyll av motivasjon og energi; tilpasset fysisk aktivitet, men også hele atmosfæren ved senteret og likemannsarbeidet som det legges til rette for. Samholdet som skapes mellom ungdommene når habiliteringsteamet har gått for dagen byr på minst like mye – og sannsynligvis mer – terapi som det vi har plottet inn i timeplanen.

Arbeidsgruppe

Den interne arbeidsgruppa har bestått av

Prosjektleder Caroline Stensø

Tove Pedersen Bergkvist, teamsjef for habiliteringsteamet

Kjersti Falck – psykiatrisk sykepleier og teamsykepleier på habiliteringsteamet

Marit Soleng – spesialpedagog ved skoleavdelingen på VHSS

Første prosjektleder, Bjørn Sjødin, satt også i arbeidsgruppa en god stund etter hans fratreden som prosjektleder. I tillegg hadde vi med oss arbeidspsykolog Rolf Asplund og idrettspedagog Ragnhild Gundersen og idrettspedagog Line Bergli en periode, men disse måtte trekke seg for å prioritere andre arbeidsoppgaver.

Referansegruppe

I løpet av høsten 2011 ble det opprettet en ekstern referansegruppe med følgende medlemmer:

Willy Johansen – Avdelingsleder for Habiliteringsteamet ved Nordlandssykehuset.

Nina Tande Hansen – Leder for Karrieresenteret i Salten

Anne – Marie Strømhaug – tidligere 50% leder for særskilt tilrettelagt undervisning ved Bodø VGS, 50% stilling i Utdanningsseksjonen i Fylkeskommunen. Jobber nå 100% i

Fylkeskommunen. Marit Soleng – spesialpedagog ved skoleavdelingen på VHSS

Arbeidsnotat nr _____

Kjersti Falck – psykiatrisk sykepleier, teamsykepleier på habiliteringsteamet VHSS
Tove Pedersen Bergkvist – teamsjef team habilitering VHSS, prosjektleder fra november 2013.
Referansegruppa har vært en ressurs i arbeidet med å spisse tilbudet i ulike deler av planleggingsprosessen. Det har vært flere møter i planleggingsprosessen, men etter kick off har disse blitt sjeldnere og mindre nødvendig. Vi holder nå referansegruppen oppdatert om progresjon og endringer i prosjektet, men anser at deres viktigste rolle var som bidragsytere i planleggingsfasen.

Rekruttering/markedsføring:

Markedsføring av nye tilbud er alltid en utfordring. Det er kanskje ekstra vanskelig når man henvender seg til en målgruppe som ikke, i like stor grad som voksne, aktivt leter etter tilbud for hjelp til sine plager.

Vi har gått bredt ut i markedsføringsarbeidet, og gitt utfyllende informasjon, både via e-post, brevpost og telefonisk kontakt, til ulike relevante instanser i de fire nordligste fylkene. Vi startet med habiliteringstjenesten og oppfølgingstjenesten, og statped. I de kommunene som har koordinerende enhet ble også disse kontaktet. Tilbakemeldingene og engasjement for tilbudet fra de ulike instansene har vært varierende, selv om de fleste er positive til utbedring av tilbud for ungdom. Oppfølgingstjenesten mente de hadde lite å bidra med ettersom de først kommer på banen etter at den aktuelle eleven har falt ut av skolen. Generelt synes jeg det har vært vanskelig å mobilisere til samarbeid med eksterne instanser som ikke deltar direkte i tilbudet. For fremtiden burde man vurdere å inngå intensjonsavtaler i en tidligere fase, eventuelt basere seg på samarbeid allerede før man søker midler til oppstart om slike tilbud (bygge søknad sammen). Det burde være klare avtaler rundt hva hver enkelt skal bidra med og når, samt en plan for kontinuerlig kontakt og oppdateringer. God dynamisk dialog i støtteapparatet og mellom samarbeidspartene kan utgjøre forskjellen på et tilbud med en god baktanke og et tilbud som virkelig nytter.

Vi kontaktet alle de videregående skolene via flere kanaler, og sendte blant annet ut informasjon via brevpost med postere som var tenkt hengt opp rundt omkring på skolene. Vi tok også kontakt med lærernes fagforening for å få info i deres fagblad. Tanken bak dette var at det ofte er lærerne som er nærmest på elevene og har best innsikt i deres skolehverdag. Vi kontaktet også en del brukerorganisasjoner for ulike funksjonshemninger, i tillegg til Unge Funksjonshemmede, som er en paraplyorganisasjon for alle ungdomsorganisasjoner i Norge. Håpet var at disse ville informere sine medlemmer om tilbudet vårt. Tilbakemeldingene var at jobben vi gjorde var viktig og at de selvfølgelig vil hjelpe så godt de kan, men at disse organisasjonene ofte ikke har så mange aktive medlemmer i den aldersgruppen vi siktet oss inn på, og at det kanskje vil gi større resultat å finne et forum som traff foreldrene.

Vi har også sendt ut informasjon til alle kommunene i de fire nordligste fylkene, og selvfølgelig brukt Helseportssenterets hjemmeside og Facebook aktivt i formidlingen.

Dette har vært en meget tidkrevende prosess, store deler av vinter og vår 2012 gikk med til dette, og det var derfor nedsettende å se at vi likevel ikke nådde ut til så mange som vi hadde håpet, og dermed ikke fikk så mange søknader som ønsket.

Det skulle nok vært nedfelt en egen markedsføringsstrategi for tilbud som skiller seg fra de ordinære. Vi får i tillegg tilbakemeldinger fra søkere om at hjemmesiden kan være vanskelig å finne frem på og at det generiske søknadsskjemaet vi bruker er ugunstig. Når det gjelder tilbud som har en så spesifikk målsetning og målgruppe skulle det nok vært utarbeidet et eget søknadsskjema.

Inntaksprosessen:

Til å begynne med hadde vi så vidt nok søknader til å sette opp de to planlagte gruppene, men når datoene var satt var det noen som trakk seg. Da gruppen til slutt ble så liten at vi måtte slå den sammen med gruppe 2 mistet vi ytterligere et par. Å kjøre en gruppe med mindre enn 8 deltakere blir en enorm økonomisk belastning for organisasjonen når man jobber med

kontinuerlige inntak over lang tid, og dette var dermed ikke et alternativ. Vi sto igjen med en gruppe på 6 deltakere til første inntak. Det var da for sent å gjøre noe for å øke antallet, men vi avgjorde å gjøre en innsats for rekruttering når det første inntaket var gjennomført.

Opphold 1: Kick off juni/juli 2012

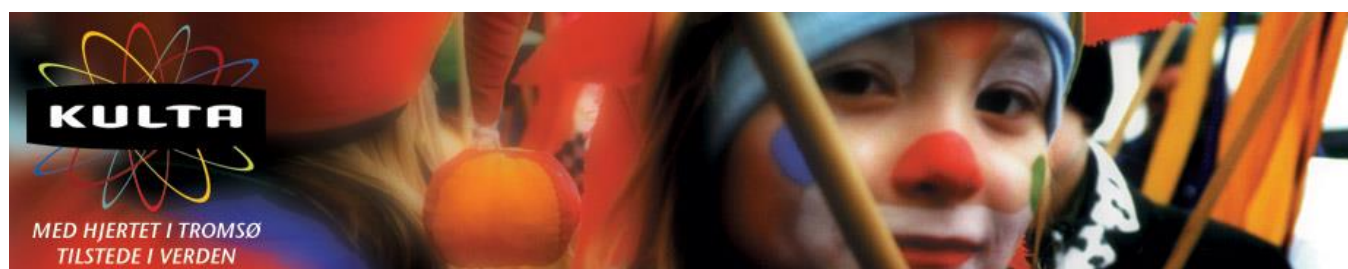
Vi tok altså imot 6 deltakere med ulike fysiske funksjonshemninger til «kick off» i juni 2012. Representert i gruppa var lidelser som CF, overvekt, ryggproblematikk, redusert gangfunksjon, hørselshemming m.m. Deltakerne hadde ulik alder og var på forskjellige steder i sitt utdanningsløp, i forskjellige studieretninger. Vi mener alle disse ulikhetene bidro til en viktig erfaringsutveksling mellom deltakerne. Deltakerne fikk utdelt egne prosjekt t-skjorter ved innkomst.

Ungdommenes foreldre deltok de første 5 dagene av oppholdet. I planleggingsarbeidet snakket vi en del om hvor mye foreldrene skulle delta under oppholdene når vi hadde målsetninger som gikk på selvstendighet og myndiggjøring. Vi ønsket en god dialog med foreldrene og det er viktig å huske at de vil fortsette å være sentrale i ungdommenes liv og hverdag. Samtidig ville vi ha fokus på det å etter hvert bli så selvstendig som den enkelte har forutsetning for å bli, tatt sin funksjonsnedsettelse i betraktning. Det ble derfor lagt opp til et til dels eget opplegg for foreldrene med teori og aktiviteter hvor vi snakket en del om dette med å «gi slipp» og hvordan det er å ha et funksjonshemmet barn. Vi fikk god hjelp fra vår psykologspesialist Tore Jensen med denne tematikken. Foreldrene ga tilbakemelding om at de syntes dette var nyttig, da de også må gjennom en frigjøringsprosess når barna deres begynner å bli voksne og vil ut på egen hånd. Deres ulike erfaringer ga også grobunn for nyttig erfaringsutveksling og gode diskusjoner rundt temaene.

Oppholdet hadde temaet «Ung Identitet». I alle aktiviteter og undervisningsøkter forsøkte vi å trekke inn refleksjon rundt bevissthet på hvem man er, hvilke egenskaper man har, hvilke konsekvenser våre valg har, etc. Aktivitetene vi la opp til hadde fokus på opplevelse av

Arbeidsnotat nr _____

mestring, utprøving av nye ting samtidig som vi ønsket å lære ungdommene prinsipper bak ulike treningsmetoder og helsegevinsten av disse.

Kulta er et nordnorsk kompetansesenter innen sirkus, teater og sceneteknikk i Tromsdalen i Tromsø. Siden starten i 1992 har Kulta rommet tryllekunstgrupper, plakater- og designverksted, animasjonsverksted, filmverksted, teaterverksted for små barn, barneteater for ulike aldersgrupper, ungdomsteater, teater med voksne aktører, pantomimekurs, hageprosjekt, ildskulptører, breakdancekurs, performancegrupper, scenekamp, gateteater, kurs i skuespillerteknikk, kulisserieverksted, revyverksted, tegne- og malekurs, ungdomsklubb, småjobbsentral, rockeklubb, sirkusgrupper for barn, og tatt store oppdrag på utforming og bygging av scenografi.

Vi har tidligere samarbeidet med Kulta, og leid dem inn i ulike sammenhenger. Aktivitetene de instruerer i er godt egnet for å tøyne litt grenser, trø ut av sin komfortsone og oppdage nye sider ved seg selv. Vi leide inn skuespiller Nanna Elisabeth Berntsen, som jobber frilans for KULTA og har klovning som sin spesialitet, og hun hadde 9. juli en egen dag med deltakerne, hvor de gikk gjennom ulike øvelser basert på vårt tema «Ung Identitet». Målet med øvelsene var å gjøre ungdommene tryggere på seg selv, og mer bevisst sine kvaliteter og egenskaper.

Ettermiddagene på VHSS er satt av for restitusjon og fritidsaktiviteter. Vi anser at tiden ungdommene tilbringer sammen, uten voksne til stede, er en like viktig del av oppholdet som den organiserte aktiviteten. Her får de mulighet til å snakke sammen, dele refleksjoner rundt det de opplever hos oss, og la inntrykk fra aktivitetsdagene synke inn. Noen ettermiddager sto

Arbeidsnotat nr _____

helt åpne og her kunne ungdommene disponere tiden sin selv. Vi så at mange trakk seg tilbake til rommene sine for å slappe av på disse ettermiddagene. Andre dager la fritidsavdelingen opp til aktiviteter som bueskyting, luftgeværskyting, ulike håndarbeidsaktiviteter eller filmkvelder. Bassenget er også tilgjengelig for våre pasienter til gitte tidspunkter hver ettermiddag. En av disse benyttet vi til å arrangere Hawaii-kveld for ungdommene.

I løpet av de to ukene de var hos oss hadde de én helg uten ledsagere. Denne helgen trådte teamet til for å gjøre noe ekstra ut av fritiden, som det kunne bli litt mye av. Vi tok deltakerne med på Go Kart, som naturlig nok ble en knakende suksess, og som søndagsaktivitet hadde vi litt veiledning i kost og la opp til at deltakerne selv skulle pakke med seg sunn turmat. Deretter dro vi på kanotur og hadde bål og en riktig fin søndagstur.

Karrieresenteret i Indre Salten hadde under dette oppholdet to dager med ungdommene, hvor de først hadde gruppeveiledning om valg for framtiden og motivasjon for videre studier og arbeid, og senere hadde noe gruppearbeid og individuell veiledning. Se mer om samarbeidet med karrieresenteret under.

Evaluering av opphold 1

Vi gjennomførte evaluering med teamet ganske umiddelbart etter endt opphold. Her tok vi opp det som hadde fungert/ikke fungert. I forhold til planlegging av oppholdet ble det presisert at man nesten ikke kan starte planleggingen for tidlig, og at gruppekontakten på teamet burde frikjøpes med prosjektmidler et gitt antall timer i uka 1-2 mnd før inntak for å sette seg inn i hensikten med oppholdet og hvilke aktiviteter som er tenkt, samt hvilke eksterne aktører som skal inn. Dette sikrer en god informasjonsflyt til teamet, som gjør at alle er godt forberedt til inntaket. Når man har slike temaopphold er det spesielt viktig at alle kjenner den røde tråden. Når dette er sagt opplevde alle at temaet «Ung identitet» var en solid rød tråd gjennom hele oppholdet, alle aktiviteter, refleksjonsøker og også i interaksjon med foreldrene.

Arbeidsnotat nr _____

Det var bred enighet om at bidragene til Karrieresenteret i Salten var svært sentrale, og at samarbeidet med dem er viktig å bevare. Tilbakemeldingene fra ungdommene var positive, og det var tydelig at dette ga oppholdet og temaet «Ung identitet» en egen dimensjon.

Ut over dette tok vi opp temaer av praktisk karakter i forhold til de kommende oppholdene.

September 2012:

Ettersom vi hadde såpass få deltakere på inntaket i juni/juli la vi opp til en «light» versjon av oppholdet på en blandet habiliteringsgruppe i september. Hit inviterte vi de deltakerne som av ulike årsaker takket nei til juni-inntaket, i tillegg til andre unge voksne med ulike funksjonsnedsettelse. Disse fikk tilbud om en del av de samme temaøktene vi hadde med den første gruppa, samt kurs med Karrieresenteret, og prosjektleder informerte foreldrene deres om prosjektet. Etter oppholdet fikk 4 av deltakerne tilbud om å være med videre i Aktivitet mot frafall, hvorav 3 takket ja.

En av de opprinnelige deltakerne trakk seg fra tilbudet like før jul 2012, av praktiske årsaker. Vi sto dermed igjen med en gruppe på 8 deltakere.

Opphold 2: Januar 2013 – Livet på egne bein

For å unngå fravær fra skolen prøver vi å legge alle inntak til skoleferien i så stor grad som mulig. Inntak nummer to startet derfor allerede 2. januar og varte i 10 dager. Temaet for dette oppholdet var «Livet på egne ben» og vårt fokus lå på utvikling av selvstendighet og motivasjon/påfyll. Vi hadde noe mer fokus på styrketrening i denne omgang, etter ønske fra deltakerne, og selvsagt mer vinteraktivitet.

På grunn av begrensede midler og usikre økonomiske utsikter for prosjektet ble det lagt opp til lite ekstraordinær aktivitet i dette oppholdet, og vi baserte oss på de ressurser vi har internt.

Teamet håndterte dette på en veldig god måte, og var flinke til å bevare den røde tråden gjennom all aktivitet og teori, og å dra inn refleksjon gjennom aktivitet.

Karrieresenteret var igjen inne, denne gangen med mer fokus på individuell kartlegging og veiledning. Deltakerne fikk tilsendt en karrieretest i forkant av besøket fra karrieresenteret, som tegnet karriereplaner for den enkelte ut fra hva de svarte. Resultatet ble brukt i den individuelle veiledningen. I tillegg fikk deltakerne økonomikurs, hvor de først hadde en teoretisk bit, før de fikk gruppeoppgaver som dreide seg rundt privatøkonomi og budsjett.

Under oppholdet fikk vi en forespørsel fra Berit Gjessing, prosjektansvarlig for studien «Forbli Aktiv» ved Beitostølen Helseportssenter, om å komme å intervjuer deltakerne våre. Studien har til hensikt å sette fokus på hva som kan gjøre det enklere eller vanskeligere for ungdom med funksjonsnedsettelse å oppleve aktivitetsglede og forbli motivert og deltagende i fysisk aktivitet. De gjennomførte intervjuer av et representativt utvalg ungdommer i desember 2012/januar 2013. Etter analyser av datamaterialet er det ønskelig å utvikle strategier for vedvarende aktivitet og deltagelse som kan omsettes i habiliteringspraksis både på kommunalt nivå og spesialisthelsetjenestenivå (www.bhss.no). Et slikt samarbeid ser vi svært positivt på; ved å utveksle erfaringer i spesialisthelsetjenesten kan vi bidra til å bedre tilbudet for denne målgruppen på landsbasis.

Helt på tampen av oppholdet fikk vi besøk av NRK Nordland, som ville lage en sak om prosjektet. Deres vinkling var bruken av fysisk aktivitet for bedre ungdomshelse, og slik publisitet er viktig både for prosjektet og organisasjonen. Vi gjorde en avtale om at NRK teamet skulle følge ungdommene gjennom en dag på VHSS, og lage en større sak med én av deltakerne. Resultatet var et nyhetsinnslag som ble sendt først i lokalnyhetene og senere i den landsdekkende «Norge i dag»-sendingen. Vi ser oss svært fornøyd med oppmerksomheten dette har skapt rundt prosjektet. Vi har blant annet blitt invitert til å holde foredrag på

konferansen «Robust oppvekst» i regi av Nordland Legeforening i november 2013. Nettsaken og intervjuet i sin helhet finnes på NRK's nettsider.¹

Opphold 3, juli 2013: «Veien videre» (arbeid/skole, bolig, sosialt)

Oppholdet ble gjennomført etter skoleslutt, med varighet 2 uker. Aktivitetene på aktivitetssarenaene ble valgt på bakgrunn av kjennskap til deltakerne, årstiden, samt ønsker deltakerne kom med tidlig i oppholdet. Det var god variasjon mellom kondisjons- og styrketrening, samt andre mer lystbetonte aktiviteter. I tilknytning til aktivitetene ble det gjennomført refleksjonssamtaler i gruppe, med utgangspunkt i ulike ordtak. Dette var gjennomgående på opphold 1, 2 og 3.

Karrieresenteret hadde sitt opplegg over 1 + ½ dag.

Opphold 4, januar 2014: Oppsummering og erfaringsutveksling

Oppholdet ble gjennomført som ei utvidet helgesamling like etter nyttår. Fem deltakere deltok. Gode treningsøkter og evaluering / avslutting i gruppe blei gjennomført. Under evalueringen / avslutningen fikk hver deltaker et kort som bestod av et motiv som ble forbundet med den enkelte, samt noen ord om hvordan personen fremstod (gode egenskaper og styrker). Karrieresenteret og Nordlandsforskning deltok også på denne økten.

Oppfølging i hjemmeperioden

Den planlagte oppfølgingen mellom oppholdene skulle være ganske tett. Med 50% prosjektleder ressurs, et allerede presset habiliteringsteam, og lite respons på henvendelser som blei gjort lokalt fikk vi ikke fulgt opp deltakerne like tett som vi ønsket. Det blei opprettet ei lukket Facebook-gruppe hvor deltakerne kunne ha kontakt med hverandre mellom oppholdene. Det var vel prosjektleder som var mest aktiv i denne gruppa, deltakerne var mer sporadisk inne. De hadde likevel kontakt med hverandre på Facebook, men utenfor den

¹ <http://www.nrk.no/nordland/fysisk-aktivitet-er-nokkelen-1.10886701>

Arbeidsnotat nr _____

lukkede Facebook-gruppa. Prosjektleder hadde telefonisk kontakt mellom først og andre opphold, og mellom tredje og fjerde opphold.

Det blei ikke laget noen konkrete oppgaver som den enkelte skulle følge opp mellom oppholdene. Det ville muligens ha gjort det lettere å ta kontakt mellom oppholdene fordi det kunne vart et naturlig tema å avtale samtale om.

Samarbeid med karrieresenteret

Karrieresenteret i Indre Salten har som nevnt flere ganger vært med på å gi prosjektet en helt egen dimensjon av fremtidsrettet fokus. Både de ansatte og deltakerne har hatt svært mye igjen for bidragene deres, og det har vært med på å holde tråden gjennom oppholdene på en veldig god måte. Øktene med dem dras fram som noe av det ungdommene har mest igjen for under oppholdet. I løpet av den tida ungdommene har vært inne på VHSS, har Karrieresenteret Indre Salten møtt dem 5 ganger .

De bygget opplegget rundt momentene i karriereveiledninga, og vekslet mellom forelesning, samtaler, diskusjoner og oppgaver;

1. Kjennskap til seg selv, sterke sider, utfordringer, kunnskap om seg selv, holdninger og verdier
2. Litt om utdanningssystem og yrkesliv. Hva kreves.
3. Gruppeveiledning- hvordan komme videre i opplæringsløpet mitt.
4. Interesstest med påfølgende individuell veiledning. Forslag til videre opplæringsløp, veiledningsnotat ble utarbeidet.
5. Om økonomi og yrkesvalg
6. Bevissthet på betydning av egne ressurser. Kartlegging av egne ressurser.
7. Hvordan gjøre valg,- hvordan stå i de valg vi gjør (3. opphold)
Nye individuelle samtaler- korrigerer av planen
8. CV- hvordan bygge opp en god cv (3. opphold)

Ekstern oppmerksomhet rundt prosjektet

Prosjektet har fått forholdsvis stor oppmerksomhet der vi har informert om hvordan vi jobber på tvers av linjer og sektorer. Samarbeid mellom spesialisthelsetjeneste og utdanningssektor har vært snakket om over flere år, men det er ikke noen som har maktet å gjøre noe med det til nå, men framheves som vesentlig for å lykkes med ungdom som strever.

Prosjektet har fått forholdsvis stor oppmerksomhet der vi har vært og informert om hvordan vi jobber på tvers av linjer og sektorer. Spesielt gjelder det samarbeidet mellom spesialisthelsetjeneste og utdanningssektor. Å trekke inn Karrieresenteret i Indre Salten som aktive bidragsytere for deltakerne i prosjektet har vært en nytt og nyttig, og andre fra spesialisthelsetjenesten synes den ideen har vært god.

I november 2013 var Caroline S (prosjektleder nr 2) og Aleksander Stabbforsmo (deltaker i prosjektet) og la fram foreløpige erfaringer på Folkehelsekonferansen *Robust oppvekst i Nordland*. Konferansen var tverrfaglig, i regi av bl annet Legeforeningen, Utdanningsforbundet, Nordland Fylkeskommune m.fl

Prosjektet er også med i eksempelsamlinga som Unge Funksjonshemmede gav ut i desember 2013. Den har tittelen Ungdomsvennlig helsevesen – en samling gode eksempler fra hele Norge.

TV-innslaget på NRK i januar 2011 gav et godt innblikk i prosjektet og hvilke utfordringer deltakerne kan ha.

Nådde vi målet?

Hovedmålet med prosjektet var å *Styrke unge funksjonshemmedes muligheter til å fullføre videregående skole og klare overgangen til studier og/eller arbeidsliv.*

Om ungdommene klarer overgangen til arbeidsliv og/eller videre studier kan vi vanskelig svare på før om noen år.

Arbeidsnotat nr _____

Deltakerne, en oppsummering:

Vi startet ut med 7 ungdommer i første opphold i juli 2012, supplerte med 3 til i løpet av sep 2012.

Av disse 10 var det

- 1 som bare deltok på første opphold. Vi fikk ikke kontakt med vedkommende etter det. Vedkommende var over 18 år, kontakt kunne derfor ikke gå via foresatte.
- 1 som deltok på første og andre opphold, takket deretter nei fordi vedkommende fikk sommerjobb som ikke lot seg kombinere med perioden for tredje opphold.
- 1 som var falt ut av skolen før første opphold, og som vel aldri kom med for fullt i prosjektet.
- 2 deltok på tre av oppholdene. Den ene reiste ut som utvekslingselev, den andre gav ingen tilbakemeldinger. De var fortsatt elever i videregående skole.
- 5 gjennomførte alle fire oppholdene.

Videre anbefalinger og avklaringer som må gjøres av VHSS

Videreutvikling av tilbudet til målgruppen ungdom og unge voksne på VHSS er beskrevet i referater fra evalueringsmøte etter siste opphold, samt møte som blei gjennomført 20.10.2014, med tanke på forankring og videre framdrift

Nordlandsforskning har stått for den eksterne evalueringa av prosjektet, og flere anbefalinger beskrives i NF-notat nr. 1005/2014, «Her kan jeg rett og slett være meg selv».

Interessante forskningsspørsmål:

Hva med de som falt fra – hvem er de, hvorfor kom de ikke??

Hvordan går det med deltakerne om 3-5 år i forhold til prosjektets målsetting??

Hvordan når vi ungdommer som ikke har foresatte som tenker langsiktig, backer de opp og stiller krav om (re)habiliteringsopphold?

Referanser

Gjessing Berit: (2014): Forbli aktiv. Beitostølen Helse- og idrettscenter

Høy Anvik Cesilie og Gustavsen Annelin (2013): *Ikke slipp meg* Nordlandsforskning

Finnvold Jon Erik (2013): **Langt igjen?** Levekår og sosial inkludering hos mennesker med fysiske funksjonsnedsettinger. NOVA-rapport 12/2013

Strøm Tommy: (2014) *Her kan jeg rett og slett være med selv* NF-notat nr. 1005/2014